

184. Smula sn, kyrkogården. Nu vid Dagsnäs i Bjärka sn.

Pl. 64, 151.

Litteratur: B 974, L 1401, T 8. J. Peringskiöld, Monumenta 9, bl. 65, Vita Theoderici (1699), s. 458; O. Celsius, Svenska runstenar (KB F m 60) 1, s. 255; N. R. Brocman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 156; C. G. G. Hilfeling, Resor 1791 (KB F m 57: 1, red. av P. Tham), s. 73; P. Tham, Uppteckning (eft. Bautil?) i Liljegren, Samlingar Msc:t Runir, fol. nr 31 (ATA); Nic. Ulf. Hård, Cippus Runicos ad Dagsnäs positos (diss. Lund 1802), s. 9 f; P. E. Lindskog, En korrekt beskrifning om Skara stift 1 (1811), s. 69 not, 5 (1816), s. 257; Kyrkoinventarium 1829 (ATA); P. A. Säve, Berättelse 1862, s. 111 (ATA, tr. i ATS 2, 1869, s. 127); J. P. Carlmark, Fornlemningar inom Skara församling 1864 (Stifts- och Landsbibl., Skara, avskr. i ATA); S. Bugge och E. Brate, Runverser (ATS 10, 1887–89), s. 275; T. J. Arne, La Suède et l'Orient (1914), s. 7; O. Montelius, Svenska runstenar om färder österut (i: Fornvännen 1914, s. 91, 124); N. Beckman i VFT 4: 1 (1920), s. 59; Fornminnesinventering i Bjärka sn 1923 (ATA); K. E. Sahlström m.fl., Gudhems härads fornminnen (1932), s. 134; O. von Friesen i Runorna (Nordisk kultur 6, 1933), s. 178; Fornminnesinventering 1933 (ATA); Handlingar 1935 i ATA; S. B. F. Jansson i VFT 5: 2 (1942), s. 64.

Äldre avbildningar: Ulf Christofersson, bläckteckning 1687 (i KB F 1 7 a, bl. 24), träsnitt (i Peringskiölds Monumenta, Vita Theoderici, s. 459, och B 974); Tham, bläckteckning (i Hilfeling a. a., s. 77); Säve, bläckteckning (i a. a.); Carlmark, bläckteckning (i a. a.); O. Erlandsson, osign. träsnitt (i T 8); O. v. Friesen a. a.,

Runstenen står rest i östra delen av parken vid Dagsnäs, Bjärka sn, 120 m. N om infartsvägen till gården, 240 m. NV om huvudbyggnaden. 14 m. längre åt Ö står Vg 67. Innan stenen av Per Tham något av åren 1792 eller 1793 fördes till sin nuvarande plats, låg den som tröskel i kyrkogårdsporten till Smula kyrka, som nedrevs 1829. Anledningen till förflyttningen var — för att tala med Tham själv — att den på sin plats i kyrkogårdsporten »förderfvas onödigt».

Gråröd granit. Höjd 1,48 m, bredd 0,83 m.

Inskrift:

: kuli : rspi : stin : pesi : eftir : rþr : kunu : sinar : esburn : ok : iula : treka : hrþa : kupa : ian :
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60
 þir : urþu : tuþir : i : lþi : ustr :
 65 70 75 80

Gulli (Kolli) resti sten þennsi æftir [b]r[ø]ðr konu sinnar, Æsbiörn ok Iuli, drængia harða goða. En þer urðu dœðir i liði østr.

»Gulle (Kolle) reste denna sten efter sin hustrus bröder, Äsbiörn och Jule, mycket dugande unga män. Men de föllo på krigståg österut.»

Till läsningen: Ristningen är på mittersta delen av yttre vänstra slingan vittrad och otydlig. Inskriften inledes med sk. 5 **r** är tydlig. Följande två runor **sp** stå på ett genom flagring skadat ställe. 8 **i** har förlorat övre delen genom flagring, som också tagit bort övre punkten i följande sk och översta delen av 9 **s**. 14 **e** och 17 **e** äro tydligt stungna. Båda punkterna i sk efter 33 **r** äro säkra (v. Friesen anger endast en). I 34 **e** och 48 **e** äro huvudstavarna grunda, men punkterna äro mycket djupa och tydliga. 42–45 **iula** äro säkra. Sk efter 74 **i** är säkert. 78 **u** har i mitten en liten fördjupning. Möjligen är detta en punkt, som vid huggningen har flagrat uppåt, dock är den avsevärt grundare än punkterna i de övriga, kraftigt stungna runorna.

Christofersson (Peringskiöld, *Bautil*): 6–7 **is**, 14 **i**, 23 **ap**, 24 **er** eller **ar**, 32 **i** (Christofersson har dock **a**); sk saknas i *Bautil* efter 50 **a**; 52 **ar**, r. 61 otydlig, endast hst markerad, 65 **y**, 78 **y**. Denna läsning går igen även hos Celsius, Brocman och Liljegren. — Hilfeling: 49–50 **kgi**, 72 **e**, sk saknas efter 74 **i**, efter 81 **r** sk i form av en punkt. — Torin: 22 **b** (bilden visar dock **r**), 32 **i**, efter 33 **r** markeras sk med en punkt, 45 **n**, 78 **y**. — Säves läsning (som återges av Brate, *Runverser*, s. 275) och v. Friesens äro i huvudsak riktiga.

Skrivningen **kuli**, som också förekommer i Ög 81, kan antingen återge *Gulli* eller *Kolli*, det förstnämnda kortnamn till exempelvis *Gudlefr*, *Gudlogr*, det senare ursprungligen ett binamn 'den skallige'. *Gulli* är

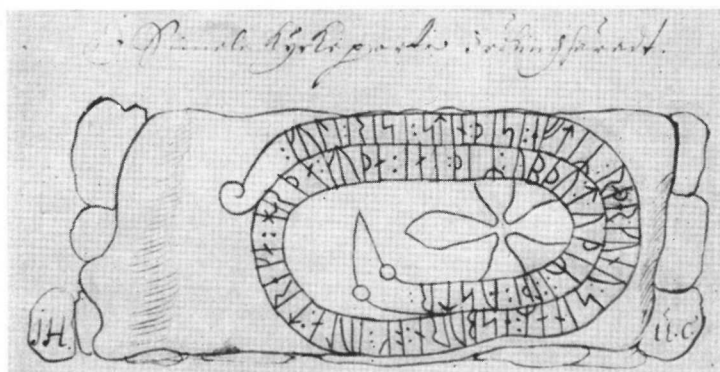

Fig. 291. Vg 184. Smula sn, kyrkogården. Efter teckning av Christofersson.

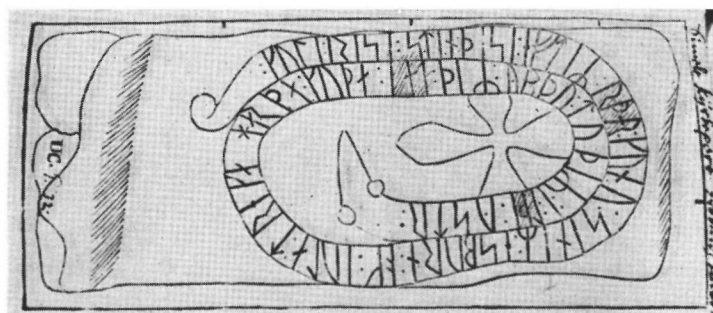

Fig. 292. Vg 184. Smula sn, kyrkogården. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 974).

belagt åtskilliga gånger i norska och svenska, medeltida källor. *Kolli* är känt över hela det fornnordiska området. I Sverige förekommer det jämte *Kulle* även i litterär tid. Båda förekomma i ortnamn. Om *Iuli* se Sö 362, om *Æsbiörn* Vg 157.

Brate (i *Runverser*, s. 275) ifrågasätter, att inskriftens slut skulle ha metrisk form, men tillägger: »Dock torde dessa rader bättre fattas som prosa.»

Beträffande tidigare tolkningar kunna följande variationer noteras. Peringskiöld: »Gulle rista denna Sten efter sin hustrus bröder, Essbiörn och Iule, som alltid woro härli goda Drakar och Hiältar; de blefwe döde i Krigzhärens undsättning i Österrike.» Brocman förutsätter viss felristning bland runorna 22–28 och 59–61 och ger inskriften en annan mening: »Gule reste denne Sten efter både sine Söner, Esbjörn och Jula, mycket gode Drängar. Och de wordo döde öster i Krigsfärd.»

O. v. Friesen anser stenen tillhöra samma tid som de från andra delar av vårt land bekanta Ingvarsstenarna (jfr *Södermanlands runinskrifter*, s. LVI).

Stenen synes vara ristad av samme man, som utfört Vg 179.

185. Smula sn, »i en smidiemur».

Litteratur: B 976, L 1904. J. Peringskiöld, *Monumenta* 9, bl. 64; C. J. Ljungström, *Redvägs härad* (1861), s. 34; Fornminnesinventering 1933 (ATA); S. Gardell, *Gravmonument från Sveriges medeltid I* (1937, rev. 1945), nr 685.

Avbildningar: Ulf Christofersson, bläckteckning 1687 (i KB F 17 a, bl. 11), träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 976).

Stenen är försvunnen. Ulf Christofersson är den ende, som närmare granskat och avtecknat den. Då befann den sig »i en smidiemur i Smula Sochn». Sedan har stenen sökts förgäves.

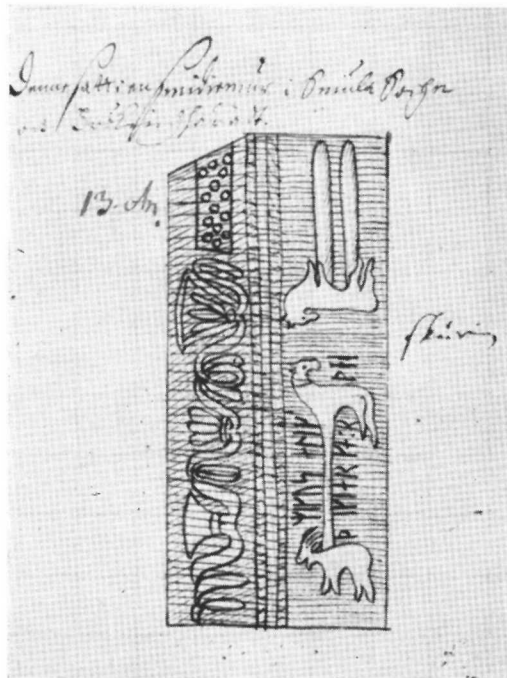

Fig. 293. Vg 185. Smula sn, »i en smidiemur». Efter teckning av Christofersson.

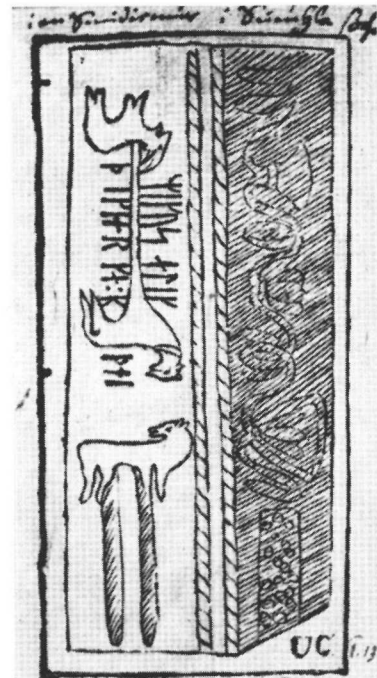

Fig. 294. Vg 185. Smula sn, »i en smidiemur». Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 976).

Av teckningen att döma har stenen utgjorts av en rektangulär, trefasad, kistformig gravhäll, ornerad med repstavar, kvastpalmetter och tre fyrfotadjur. Uppgift om stenmaterialet saknas. Längden tycks enligt bilden i *Bautil* ha varit c:a 1,25 m. Om hällen ursprungligen har varit längre, framgår icke av teckningen. Bredden kan icke bestämmas.

Inskrift (enligt Christoferssons teckning):

mikus alik þ i k i æ r k a : r þ e i
5 10 15 20

Den vaga teckningen medger icke någon exakt tolkning av inskriften, som emellertid så mycket mera lämnar rum för gissningar. C. J. Ljungström tror sig t.ex. veta, att den »rörde denna Kyrkas första uppbyggande». Ett av H. Jungner framfört förslag, *mik usalig[a] þiggi er gærði* »Mig olyckliga mottage den som gjorde mig (min skapare)», kan endast betraktas som en gissning.

186. Timmele sn, kyrkogården. Nu vid Dagsnäs i Bjärka sn.

Pl. 64, 152.

Litteratur: L 1410, T 9. Harald Ullenius, Skara Stifts Sochnregister (c:a 1718, Stifts- och Landsbibl., Skara); O. Celsius, Svenska runstenar (KB F m 60) 2, s. 312, Acta Literaria Sveciae 2 (1725–29), s. 240; N. R. Brocman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 247; A. Winbom, De Ulricehamn (diss. Ups. 1782), s. 26; N. H. Sjöborg, Inledning Til Kännedom af Fäderneslandets Antiquiteter (1797), s. 146, Samlingar för Nordens fornälskare 3 (1830), s. 127; C. G. G. Hilfelting, Dagbok 1798 (ATA, tryckt i VFT 5: 2, 1942, s. 85 f.); O. Sundholm, Anteckning i Sundholmska saml. nr 84, s. 65 (Stifts- och Landsbibl., Skara); Nic. Ulf. Hård, Cippus runicos ad Dagsnäs positos (diss. Lund 1802), s. 11 f.; P. Tham, Uppteckning i J. G. Liljegren, Fullständig Bautil (ATA) samt i Liljegrens Samlingar Msc:t Runir fol., nr 31 (ATA); P. E. Lindskog, En korrekt beskrifning om Skara stift 1 (1811), s. 69 not; P. A. Säve, Berättelse 1862, s. 111 f. (ATA, tr. i utdrag i ATS 2, 1869, s. 127); J. P. Carlmark, Fornlemningar inom Skara Församling 1864 (Stifts- och Landsbibl., Skara, avskr. i ATA); S. Bugge